IEŚ komentarze 1737 (242/2026) 10.11.2026

ISSN 2657-6996

Szczepan Czarnecki

Republika Czeska: konflikt interesów premiera i możliwe osłabienie mechanizmów kontroli

słowa kluczowe: polityka wewnętrzna, Andrej Babiš, konflikt interesów

Konflikt interesów premiera Republiki Czeskiej Andreja Babiša ponownie stał się przedmiotem debaty politycznej na poziomie państwa oraz zainteresowania instytucji UE. Komisja Europejska uznała, że przekazanie akcji Agrofertu do funduszu powierniczego RSVP Trust nie wyeliminowało konfliktu interesów, wbrew deklaracjom premiera o definitywnym zrzeczeniu się przedsiębiorstwa i płynących z niego korzyści finansowych. Jednocześnie koalicja rządowa ANO, SPD i Zmotoryzowanych podjęła działania zmierzające do złagodzenia przepisów ograniczających dostęp przedsiębiorstw powiązanych z członkami rządu do dotacji i zamówień publicznych. Spór wykracza zatem poza osobiste powiązania gospodarcze premiera i dotyczy również zgodności krajowych regulacji z prawem UE oraz skuteczności mechanizmów kontroli wydatkowania środków publicznych.

Konflikt interesów premiera Andreja Babiša (ANO), wynikający z jego powiązań z holdingiem Agrofert, od ponad dekady pozostaje jednym z istotnych problemów czeskiej polityki, wywołując kontrowersje zarówno na poziomie krajowym, jak i w relacjach z instytucjami UE. Spór dotyczy możliwości łączenia najwyższych funkcji publicznych z kontrolą nad przedsiębiorstwem korzystającym z krajowych i unijnych środków finansowych. Przyjęta w 2017 r. nowelizacja ustawy o konflikcie interesów, określana jako „lex Babiš", oraz późniejsze przekazanie Agrofertu do funduszy powierniczych w lutym 2017 r. nie doprowadziły do rozwiązania problemu. Audyty Komisji Europejskiej z 2019 r. wykazały, że mimo formalnych zmian własnościowych, Babiš nadal pozostawał rzeczywistym beneficjentem holdingu Agrofert („Komentarze IEŚ", nr 1484). Po przegranych przez ANO wyborach parlamentarnych w 2021 r. i rozwiązaniu funduszy powierniczych – AB private trust I w 2024 r. oraz AB private trust II w 2025 r. – Babiš odzyskał pełną własność przedsiębiorstwa, co ponownie postawiło kwestię konfliktu interesów w centrum debaty politycznej.

Kwestia ta zyskała na znaczeniu po wyborach parlamentarnych w październiku 2025 r., kiedy zwycięskie ugrupowanie ANO przystąpiło do negocjacji z SPD i Zmotoryzowanymi w sprawie utworzenia nowego rządu. Prezydent Petr Pavel uzależnił wówczas nominację lidera ANO na stanowisko premiera od przedstawienia wiarygodnego mechanizmu oddzielenia działalności politycznej od interesów gospodarczych. W odpowiedzi Babiš zapowiedział przekazanie akcji Agrofertu do ślepego funduszu powierniczego RSVP Trust. Zgodnie z jego deklaracjami rozwiązanie to miało trwale wyeliminować jego wpływ na zarządzanie holdingiem oraz możliwość czerpania korzyści finansowych, również po zakończeniu działalności politycznej. Jednocześnie przewidziano, że dzieci Babiša przejmą przedsiębiorstwo dopiero po jego śmierci („Komentarze IEŚ", nr 1633).

Dalsze zastrzeżenia Komisji Europejskiej. Przekazanie akcji Agrofertu do RSVP Trust w lutym 2026 r. nie zakończyło jednak problemu konfliktu interesów. Na początku lutego czeskie media ujawniły postanowienia statutu funduszu, z których wynikało, że niezależne zarządzanie holdingiem miało obowiązywać jedynie w okresie sprawowania przez Babiša funkcji rządowych. Po jego odejściu kontrolę nad funduszem miała przejąć rada rodzinna złożona z jego potomków. Rozwiązanie to podważyło deklarację rozdzielenia działalności politycznej premiera od jego interesów gospodarczych. Niezależnie od tych ustaleń w lutym KE zwróciła się do czeskich władz o wyjaśnienia dotyczące przestrzegania krajowych i unijnych przepisów o konflikcie interesów, a także o potwierdzenie, że przedsiębiorstwom powiązanym z premierem nie przyznano nowych dotacji po objęciu przez niego urzędu. Odpowiedź przekazana w marcu przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego nie została uznana przez KE za wystarczającą. W kolejnym piśmie z maja KE zażądała szczegółowej analizy prawnej struktury własnościowej RSVP Trust oraz informacji dotyczących innych przedsiębiorstw powiązanych z Babišem, pozostających poza funduszem. Jednocześnie wezwała czeskie władze do niewłączania do wniosków o refundację z budżetu UE wydatków związanych z przedsięwzięciami wybranymi do dofinansowania od 9 grudnia 2025 r., jeżeli dotyczyły one podmiotów powiązanych z premierem. Ograniczenie to miało obowiązywać do czasu wyjaśnienia sprawy. W maju organizacja Transparency International skierowała do KE pismo kwestionujące skuteczność mechanizmu przyjętego przez premiera w celu rozwiązania konfliktu interesów[1]. W odpowiedzi z września Dyrekcja Generalna ds. Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich wskazała, że na podstawie informacji przekazanych przez czeskie władze KE uznała sytuację Babiša za konflikt interesów, a zastosowane środki za niewystarczające do jego wyeliminowania[2].

Reakcja premiera. Andrej Babiš konsekwentnie odrzuca zastrzeżenia KE, utrzymując, że przekazanie Agrofertu do funduszu powierniczego definitywnie rozwiązało problem konfliktu interesów. Podkreśla, że nie jest już właścicielem holdingu, nie czerpie z niego korzyści finansowych i nie odzyska go nawet po zakończeniu działalności politycznej. Zdaniem premiera, podjęte działania wykraczają poza obowiązujące wymogi prawne. Jednocześnie Babiš wiąże dalsze zainteresowanie KE sprawą z działalnością czeskiej opozycji, sugerując, że podejmowane przez instytucje UE działania są wykorzystywane do celów politycznych. Samą sprawę uznaje za bezzasadną, a kontakty między czeskimi władzami a KE przedstawia przede wszystkim jako wymianę korespondencji urzędowej. Wyraża przy tym przekonanie, że KE ostatecznie uzna jego argumentację. Odmienne stanowisko zajmują przedstawiciele opozycji, którzy kwestionują skuteczność rozwiązania i zarzucają premierowi niedotrzymanie deklaracji dotyczących wyeliminowania konfliktu interesów.

Nowelizacja ustawy o konflikcie interesów. Równolegle do działań KE dotyczących konfliktu interesów premiera koalicja rządowa wystąpiła z inicjatywą złagodzenia krajowych przepisów regulujących tę kwestię. W czerwcu 2026 r. grupa posłów koalicyjnych, na czele z wiceprzewodniczącym ANO Radkiem Vondráčkiem, przedłożyła projekt nowelizacji ustawy o konflikcie interesów[3]. W październiku projekt znalazł się w porządku obrad Izby Poselskiej, natomiast na początku listopada koalicja rządowa podjęła działania zmierzające do jego rozpatrzenia w pierwszym czytaniu. Proponowane zmiany przewidują istotne złagodzenie ograniczeń dotyczących przyznawania dotacji i zamówień publicznych przedsiębiorstwom powiązanym z członkami rządu. Przede wszystkim znacząco ograniczają zakres zakazu przyznawania dotacji. Miałby on obowiązywać jedynie w określonych przypadkach, zwłaszcza gdy środki przyznaje instytucja bezpośrednio kierowana przez

1 Oficjalne stanowisko Transparency International, https://www.transparency.cz/transparency-zverejnuje-original-dopisu-od-evropske-komise-potvrzujici-stret-zajmu-andreje-babise/ [09.11.2026].

2 Pismo DG AGRI z 14.09.2026 r., https://www.transparency.cz/wp-content/uploads/2026/10/Reply-Transparency-International-Czech-Republic-ev.pdf? [09.11.2026].

3 Poslanecký návrh zákona, kterým se mění zákon č. 159/2006 Sb., o střetu zájmů, a další související zákony, https://www.zakonyprolidi.cz/monitor/8251719.htm [09.11.2026].

polityka powiązanego z danym przedsiębiorstwem. W praktyce oznaczałoby to, że spółki Agrofertu mogłyby korzystać z dotacji przyznawanych przez poszczególne ministerstwa, mimo powiązań holdingu z premierem, który nie kieruje bezpośrednio tymi resortami. Nowelizacja przewiduje również złagodzenie zasad udziału takich przedsiębiorstw w zamówieniach publicznych. Projekt zakłada ponadto skrócenie z dziesięciu do czterech lat terminu na wszczęcie postępowania o zwrot nieprawidłowo wypłaconych dotacji, również przyznanych przed wejściem nowych przepisów w życie. W rezultacie proponowane zmiany znacząco ograniczyłyby zakres restrykcji wynikających z przepisów o konflikcie interesów.

Wnioski. Procedowanie nowelizacji ustawy o konflikcie interesów wpisuje się w szerszy kontekst zmian instytucjonalnych podejmowanych przez rząd Babiša. W czasie gdy uwagę opinii publicznej zajmuje spór o przyszłość mediów publicznych, wywołujący protesty społeczne, koalicja prowadzi prace legislacyjne, które mogą istotnie ograniczyć mechanizmy kontroli konfliktów interesów osób sprawujących władzę. Szczególne znaczenie ma nie tylko proponowane złagodzenie zasad dostępu przedsiębiorstw powiązanych z politykami do środków publicznych, lecz także ograniczenie możliwości odzyskiwania nienależnie wypłaconych dotacji. W praktyce oznaczałoby to zmianę reguł prawnych w trakcie trwającego sporu dotyczącego działalności gospodarczej premiera. Co istotne, proponowana nowelizacja zmierza nie tyle do wyeliminowania źródeł potencjalnego konfliktu interesów, ile do zawężenia prawnych przesłanek do jego stwierdzenia. Przesunięcie punktu ciężkości z kontroli nad przedsiębiorstwem na bezpośredni udział w decyzjach administracyjnych może ograniczyć możliwość identyfikowania pośrednich form oddziaływania polityków na dystrybucję środków publicznych.

Działania koalicji rządowej pozostają zatem w sprzeczności ze stanowiskiem KE. Złagodzenie krajowych przepisów nie zniesie obowiązków wynikających z prawa UE, może natomiast pogłębić rozbieżności między krajowymi i unijnymi mechanizmami kontroli środków publicznych. Dalszy rozwój sytuacji będzie zależał od przebiegu prac parlamentarnych nad nowelizacją ustawy. Jeżeli konflikt interesów nie zostanie rozwiązany, możliwe jest dalsze wstrzymywanie refundacji ze środków UE części dotacji wypłacanych spółkom Agrofertu, a także rozszerzenie kontroli i zakwestionowanie finansowania kolejnych projektów. Utrzymujący się spór wokół konfliktu interesów premiera, w połączeniu z proponowanym złagodzeniem krajowych regulacji, będzie również stanowił istotny punkt odniesienia dla działań opozycji parlamentarnej, wzmacniając jej argumentację dotyczącą przejrzystości sprawowania władzy i ochrony środków publicznych.